

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS ĮSTAIGA**

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai
El. paštas post@socmin.lt

2023-04-04 Nr. (1.19 -2023-126)2- 318

DĖL TEISĖS AKTO PROJEKTO NR.23-3603 DERINIMO

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, susipažinusi su Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos parengtu ir pateiktu derinti Nacionalinio Vaiko garantijų sistemos įgyvendinimo 2023–2030 metais Lietuvoje veiksmų plano projektu (Nr. 23-3603, toliau Veiksmų plano ir Priemonių plano projektai), teikia siūlymus jo tobulinimui:

1. Svarstyti tikslingumą atsisakyti sąvokos „neįgalūs asmenys, vaikai“, kaip nugalinančios, ją pakeičiant „asmuo, vaikas su negalia“ (Veiksmų plano 54, 79, 81, punktai, Priemonių plano projekto 2-4, 7, 8, 22, 28 punktai).

2. Tobulinti Priemonių plano projekte nurodytų priemonių formuluotes, suvienodinant jų gramatines formuluotes, pvz., plėtra, mechanizmo sukūrimas, paslaugų teikimas, užtikrinimas, pan. (atsisakant priemonės formuluotės veiksmazodžiu „sukurti, teikti“). Tas pats siūlymas taikytinas ir priemonių tikslų (kurios galėtų būti išreiškiamos veiksmazodžiu) formuluotėms.

3. Siūlytina tikslinti Priemonių plano projekto priemonių tikslų ir turinio formuluočių dėstymą, atsisakant pernelyg plataus aprašymo ir papildant tikslų ir turinio, suformuluotų vienu sakiniu, aprašymą, taip pat įvertinti tikslingumą šioje Priemonių plano dalyje nuorodų į teisės aktus.

4. Atsižvelgiant į Priemonių plano projekto 1 priemonės „Paslaugų vaikams, turintiems negalią, vaikams, kurie dėl savo sveikatos būklės ar raidos sutrikimų turi specialiųjų poreikių, bei jų šeimos nariams plėtra“ tikslą (plėtra), siūlytina nustatyti ne (ne tik) kokybinius (asmenų, palankiai vertinančių bendruomeninių paslaugų, susijusių su vaiko garantijų sistema, kokybę, dalis (proc.)), bet (ir) kiekybinius šios priemonės rodiklius, kurie rodytų pagalbos ir paslaugų skaičiaus pokytį (didėjimą).

5. Siūlytina įvertinti, ar Priemonių plano 2 priemonės – „sukurti vieno langelio principu veikiančią pagalbos neįgaliesiems asmenims ir šeimoms, auginančioms neįgalius vaikus, mechanizmą“ rodiklis „neįgaliųjų, pasinaudojusių socialinės integracijos priemonėmis, skirtomis jų socialinei atskirčiai mažinti, dalis <...>“ ir rodiklio išraiška procentais, aiškiai atspindi priemonės tikslą ir tikslinti rodiklius.

6. Siūlytina papildyti Priemonių plano projekto 3 priemonės dėl medicininės reabilitacijos paslaugų teikimo rodiklius, nustatant tiek kiekybinius, tiek kokybinius rodiklius, kurie leistų nustatyti pokytį paslaugos laukimo laikotarpio, paslaugos poreikio ir realaus suteikimo santykio aspektais. Taip pat siūlytina nustatyti konkretesnes priemones, užtikrinančias ankstyvosios reabilitacijos paslaugų prieinamumą.

7. Siūlytina patikslinti Priemonių plano projekto 8 priemonės tikslo formuluotę, suderinant ją su priemonės ir rodiklio pavadinimais.

8. Įvertinant Veiksmų plano ir Priemonių plano paskirtį (įgyvendinti Vaiko garantijų sistemą), siūlytina svarstyti tikslingumą Priemonių plano projekto 9 priemonės tikslą ir aprašymą „gerinti paslaugų ir paslaugų ir pagalbos prieinamumą įvairiapusių raidos sutrikimą turintiems asmenims, apimant ir vaikus“ orientuoti į vaikus.

9. Kaip pabrėžiama Vaiko garantijų sistemos veiksmų plano projekte bei prieš tai atliktoje Giluminėje ataskaitoje, – viena pažeidžiamiausių vaikų grupių siekiant nemokamo ir efektyvaus kokybiško ugdymo, yra specialiųjų ugdymosi poreikių turintys vaikai (Veiksmų plano projekto 35, 41 ir kt. punktai), o sėkmingam skurdo ir socialinės atskirties problemos sprendimui yra svarbios kompleksinės priemonės, t. y., socialinės, švietimo, sveikatos srities paslaugų ir kitų priemonių visumos užtikrinimas visiems vaikams, tačiau švietimo srities priemonės šiai tikslinei grupei vaiko garantijų priemonių plane nenumatytos, todėl šalia numatytų socialinių, sveikatos priežiūros priemonių vaikams su negalia, priemonių plane tikslinga numatyti ir įtraukties į švietimą priemonę.

10. Numatyti priemones, skatinančias vaiko globą (rūpybą) šeimoje. Tuo tikslu Priemonių plano projektą siūlytina papildyti nauja priemone, taip pat nustatyti kiekybinius ir kokybinius rodiklius, leidžiančius stebėti vaikų globos šeimoje plėtrą, vaikus globojančiai šeimai teikiamų paslaugų apimtį, prieinamumą, kokybę, taip pat finansinio skatinimo priemones. Neabejojant profesionalių globėjų (Priemonių plano projekto 12 punktas) plėtros poreikiu ir jų teikiamų paslaugų svarba, pažymėtina, kad Priemonių plano projekte 12 punkte nurodyti profesionalūs globėjai sutarčių pagrindu teikia vaikų priežiūros paslaugas, o vaikų globėjas yra globos centras. Todėl pagrindinis dėmesys, numatant priemones dalyje „Globojami (rūpinami) vaikai“, turėtų būti skirtas būtent globos šeimoje skatinimui (įvertinant globos ir vaiko priežiūros pastovumo (galimus) skirtumus).

11. Įvertinti Priemonių plano projekto 12 punkte išdėstytos priemonės ir turinio aprašymo tarpusavio dermę. Įvertinant budinčių globotojų (asmenų, prižiūrinčių vaikus) trūkumą ir priežastis abejotina, ar vien tik nuolatinio globotojo instituto sukūrimas yra (gali būti) pakankamas profesionalios globos plėtrai.

12. Tikslinti Priemonių plano projekto 13 punkte išdėstytos priemonės „Plėtoti ir stiprinti globos centrų veiklą, plėtoti palydimąją paslaugą jauniems žmonėms, pradedantiems savarankišką gyvenimą“ rodiklius, įvertinant numatomų rodiklių atitiktį globos centrų funkcijoms bei nustatyti rodiklius, leidžiančius stebėti paslaugų šeimoms, globojančioms vaikus, taip pat budintiems globotojams plėtrą. Manytina, kad dalis dabar šiame punkte nustatytų rodiklių turėtų (galėtų) būti dėstomi kituose punktuose (pavyzdžiui, rodiklis „Budinčių globotojų prižiūrinimų vaikų dalis nuo visų globojamų vaikų, proc.“ turėtų būti dėstomas Priemonių plano projekto 12 punkte), taip pat siūlytina patikslinti rodiklių siūlytiną reikšmę (jų išraišką procentais ir absoliučiais skaičiais).

13. Tikslinti Priemonių plano projekto 14 punktą, papildant jį rodikliais.

14. Priemonių plano projekto 16 punkto skiltyje „Duomenų šaltinis“ vietoj „Kalėjimų departamentas“ įrašyti „Lietuvos kalėjimų tarnyba“.

15. Siūlytina papildyti Priemonių plano projekto dalį „Vaikai, pasižymintys aukštos rizikos elgesiu (turintys elgesio problemų)“ priemonėmis, atspindinčiomis Veiksmų plano projekte išdėstytą problematiką. Veiksmų plano projekto 20 punkte vaikai institucijose, tokiose kaip socializacijos centrai, yra priskirti labiausiai pažeidžiamų vaikų grupių, tačiau Priemonių plano projekte nepilnai atspindimas paslaugų poreikis šiai vaikų grupei.

Pažymėtina, kad nėra apibrėžta (nurodyta) kas yra aukštos rizikos elgesys, šiuo metu nėra įrankių elgesio rizikos vertinimui, kurie reikalingi kitų (derinamuose dokumentuose nenurodytų) teisės pažeidimus darančių, elgesio problemų turinčių vaikų elgesio (rizikos) vertinimui.

Taip pat paminėtina, kad Ankstyvosios intervencijos programos tikslas – mažinti alkoholio ir narkotikų vartojimą bei suteikti ankstyvosios intervencijos paslaugas 14-21 metų jauniems asmenims, eksperimentuojantiems ar nereguliariai vartojantiems alkoholį ir / ar narkotikus (išskyrus tabaką). Tuo tarpu nėra numatytos priemonės jaunesniems nei 14 metų vaikams, vaikams vartojantiems tabako gaminius, turintiems priklausomybes nuo alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų.

16. Formuluoiant Priemonių plano projekto 26 priemonės „Plėtoti pagalbos priemonės vaikams migracijoje/migrantų kilmės vaikams“ turinį, siūlytina numatyti konkrečias kurtinas/plėtotinas priemones, skirtas užtikrinti vaikų, dalyvaujančių migracijos procesuose, teises ir teisėtus interesus.

17. Švietimo įstatymo 7 straipsnyje numatytas laipsninis visuotinis ikimokyklinis ugdymas, Įstatymo redakcijoje nuo 2025-09-01 numatant, jog ugdymas pagal ikimokyklinio ugdymo programą yra visuotinis nuo 2 metų amžiaus. Veiksmų plano projekte (pirmas skirsnis, 22-33 p.) daug dėmesio skiriama nemokamai ir veiksmingai galimybei gauti kokybiškas ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugas, iššūkius dėl ikimokyklinio ugdymo prieinamumo. Nemokamos ankstyvojo (ikimokyklinio) ugdymo ir priežiūros paslaugos yra vienos iš 5 vaiko garantijos sistemos teisių (Veiksmų plano projekto 3.3 p.), Veiksmų plane nustatyti numatomi (siektini) ikimokyklinio ugdymo paslaugų plėtros rodikliai (99.2 ir 99.3 punktai). Tačiau priemonių plane nenumatytos jokios priemonės šiai vienai iš 5 vaiko garantijos sistemos teisių užtikrinti, išskyrus 19 punkte numatytą priemonę ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo užtikrinimui socialinę atskirtį, skurdą ar socialinės rizikas patiriantiems vaikams. Manytina, jog tikslingos priemonės (Priemonių plano projekto papildymai), susijusios su ikimokyklinio ugdymo prieinamumo analize ir didinimu visoms vaikų grupėms (tikėtina, kad tokia priemonė galėtų būti reikšminga vaikų socialinės atskirties, socialinių rizikų ir kt. prevencijai), savivaldybių įsitraukimu.

18. Priemonių plano projekte nurodytos priemonės ir jų apimtis yra mažesnė, nei Veiksmų plano projekte nurodytos numatomos politikos priemonės, siauriamojo pobūdžio priemonių dėstymas Priemonių plano projekte nesudarys prielaidų efektyviai spręsti Veiksmų plano projekte nurodytas problemas. Todėl siūlytina iš esmės papildyti Priemonių plano projektą, numatant konkrečias priemones, kuriomis bus sprendžiamos Veiksmų plano projekte nurodytos problemos – pavyzdžiui, romų vaikų nesimokymą (Veiksmų plano projekto 38 punktas) ir kt., taip pat svarstyti tikslingumą perkelti Veiksmų plano projekte nurodytas priemones, kuriomis numatoma spręsti identifikuotas problemas (pavyzdžiui, Veiksmų plano projekto 41 punktas ir kt.).

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė

Eivilė Žemaitytė, tel. 8 686 63230, el. paštas eivile.zemaityte@vtaki.lt

Laura Vitkauskaitė – Sirunavičė, tel. 8 653 05057, el. paštas laura.sirunavice@vtaki.lt